

Nr 105.

Kungl. Maj:s proposition till riksdagen angående anslag till anskaffning av baracker m. m. för vissa staten tillhöriga torvmossar; given Stockholms slott den 27 februari 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför statsrådet Domö:

Aktiebolaget Svensk Torvförädling, i vilket bolag staten äger aktier till ett nominellt belopp av 3,999,500 kronor av det sammanlagda aktiekapitalet å 4,000,000 kronor, har jämlikt statsmakternas beslut omhändertagit driften å vissa staten tillhöriga torvmossar. För denna verksamhet, som bedrivs för statens räkning, hava medel anvisats å riksstaten.

Sålunda anvisades å kapitalbudgeten för budgetåret 1940/41 (proposition nr 266 till 1940 års lagtima riksdag; riksd. skr. nr 409) ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor till förberedande arbeten å vissa staten tillhöriga torvmossar under rubriken Statens affärsverksfonder. E. Domänverket.

Vidare anvisades av 1940 års urtima riksdag (proposition nr 70; riksd. skr. nr 86) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under tionde

huvudtiteln ett reservationsanslag av 800,000 kronor till torvberedning å vissa staten tillhöriga mossar. Slutligen anvisades för samma ändamål för nu löpande budgetår (proposition nr 305/1941; riksd. skr. nr 491) å tilläggsstat I under tionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. Hela sistnämnda anslag och en mindre del av anslaget å 800,000 kronor äro avsedda såsom rörelsekapital. Vid anmälan av anslagsäskandena förordades, att de medel, vilka inflöte vid försäljningen av de utvunna torvprodukterna, skulle inlevereras till statsverket och redovisas å särskild diversemedelstitel samt att de sålunda inlevererade medlen, i den mån så erfordrades, tills vidare skulle, enligt närmare bestämmande av Kungl. Maj:t, få disponeras för fortsatt torvberedningsverksamhet.

Slutligen har 1941 års riksdag (riksd. skr. nr 421) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 259 till anskaffande av maskinutrustning för torvtäkt å statliga torvmossar för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln anvisat ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

Enligt givna bestämmelser skall ifrågavarande verksamhet av bolaget hållas ekonomiskt skild från bolagets övriga verksamhet.

Med skrivelser den 10 och 25 februari 1942 har statens bränslekommission överlämnat till Kungl. Maj:t ställda skrifter från Aktiebolaget Svensk Torvförädling, däri bolaget hemställt om anvisande *dels* av ett belopp av 383,000 kronor för bestridande av kostnaderna för inköp av baracker för förläggning och utspisning av arbetarna vid de statliga torvmossarna, *dels ock* av ett sammanlagt belopp av 115,000 kronor för bestridande av kostnaderna för övertagande från statens arbetsmarknadskommission av baracker och redskap för torvtillverkning på Jonstorps- och Laggemossarna på kronoparken Hunneberg och på Yllevadsmossen inom Vallåsens kronopark.

Aktiebolaget Svensk Torvförädling anför till stöd för sin framställning beträffande förstnämnda belopp följande:

På grund av torvmossarnas belägenhet i synnerligen glest befolkade trakter är bolaget nödgat att sörja för inkvartering och kostmöjligheter för en stor del av torvarbetarna. För detta ändamål måste ett större antal baracker uppföras. Kostnaden för dessa baracker hade bolaget avsett bestrida ur det för budgetåret 1940/41 anvisade anslaget av 1,000,000 kronor till förberedelsearbeten, varför något särskilt anslag för barackerna hittills icke äskats. Emellertid har statens bränslekommission meddelat, att de medel, som återstå, sedan de nu under arbete varande statsmossarna färdigställts, skola användas till förberedande arbeten å ytterligare ett antal statsmossar.

Enligt den uppgjorda planen skall bolaget sörja för inkvartering och kostmöjligheter för cirka 1,000 av de omkring 2,200 arbetare, som beräknas vara sysselsatta vid maskintorvtillverkningen sommaren 1942. Härför erfordras 87 baracker. En barack kostar inklusive montage och all erforderlig inredning 4,400 kronor. Sammanlagda kostnaden för de 87 barackerna blir sålunda 382,800 kronor.

I fråga om torvmossarna på Hunnebergs och Vallåsens kronoparker har bolaget anför:

Statens bränslekommission har ålagt bolaget att instundande sommar övertaga och i egen regi bedriva den sticktorvtillverkning på kronoparken Hun-

neberg, som tidigare handhafs av statens arbetsmarknadskommission. Arbetsmarknadskommissionen har för dessa arbeten anskaffat ett antal baracker samt de för torvtäkten erforderliga handredskapen. Kommissionen har erbjudit bolaget att få övertaga denna materiel, men då bolaget saknar möjlighet att ur de hittills anvisade anlagen bestrida kostnaderna för densamma, erfordras ytterligare ett anslag av 55,000 kronor.

Sedermera har bolaget av bränslekommissionen blivit anmodat att igångsätta maskintorvtillverkning jämväl på Yllevadsmossen. Även på denna mosse, där cirka 250 arbetare komma att vara sysselsatta under själva torvsäsongen, erfordras baracker för förläggning och utspisning av arbetarna. Antalet erforderliga baracker uppgår till 15 stycken, inberäknat matsalsbaracker.

Bolaget förutsätter, att de flesta av de erforderliga barackerna kunna inköpas från statens arbetsmarknadskommission, som i samband med sin under sommaren 1941 bedrivna sticktorvtillverkning lät uppföra ett antal baracker vid Yllevadsmossen. Kostnaden per barack beräknas till 4,000 kronor och hela kostnaden alltså till 60,000 kronor.

Statens bränslekommission har för egen del anfört i huvudsak följande:

I sitt yttrande den 1 oktober 1941 (proposition nr 305/1941) över en framtällning från bolaget om anvisande av rörelsekapital för torvberedning å vissa staten tillhöriga torvmossar lämnade kommissionen en redogörelse för omfattningen av den maskintorvtillverkning, som bolaget avser att bedriva år 1942. Maskinarbetad bränntorv skulle enligt denna redogörelse tillverkas å följande statsmossar, varvid produktionens storlek av bolaget beräknas komma att uppgå till följande belopp i ton torv per år:

Mossens namn	Mossens belägenhet		Antal maskintorvverk	Antal arbetare vid torvmaskinerna	Produktion i ton vid dubbla skift
	socken	län			
Tyka myr	Örkeneds	Kristianstads	4	200	12,000
Stängesmossen	Larvs	Skaraborgs	} 5	250	15,000
Forellmossen	„	„			
Förrarpsmossen	Tutaryds	Kronobergs	10	500	30,000
Jonstorpsmossen	Hols	Älvsborgs	} 8	400	24,000
Laggmossen	„	„			
Vederydsmossen	Byarums	Jönköpings	5	250	15,000
Balkarpsmossen	Nöttja	Kronobergs	3	150	9,000
Summa			35	1,750	105,000

De angivna produktionssiffrorna äro enligt kommissionens mening för optimistiska. I varje fall blir det under första torvsäsongen påräkningsbara utbytet lägre än som sedermera — då allting blivit väl intrimmat — är uppnåeligt, detta till följd även därav att mossen icke hunnit »sätta sig», och bjuder sålunda försiktigheten att under år 1942 icke räkna med mer än omkring 75,000 ton maskintorv från förenämnda åtta statsmossar. Som framgår av sammanställningen uppgår den arbetarstyrka, som instundande sommar beräknas bliva sysselsatt vid maskintorvtillverkningen, till omkring 1,750 man. Härtill komma cirka 350 arbetare på Hästhagens mosse vid Vislanda. Då antalet förmän, maskinister och tidskrivare kunna uppskattas till 100, skulle totala arbetarstyrkan uppgå till omkring 2,200 man. Då mossarna äro belägna i synnerligen glest befolkade trakter, finnes emellertid icke möjlighet att bereda inkvartering i trakten åt mer än drygt halva anta-

let arbetare. Bolaget måste därför sörja för kost och logi åt cirka 1,000 arbetare. Bolaget avser att för detta ändamål låta uppföra 79 förlägningsbaracker samt 8 matsalar. Varje förlägningsbarack rymmer i regel 12 arbetare jämte en kocka. En barack kostar enligt av bolaget infordrade anbud 4,400 kronor, inberäknat montage och all erforderlig inredning. Sammanlagda kostnaden för dessa 87 baracker blir sålunda i runt tal 383,000 kronor.

Under maj månad 1941 upptog statens arbetsmarknadskommission tillverkning av sticktorv på tre statliga mossar, bland annat på kronoparken Hunneberg (Jonstorps- och Laggemossarna). Under sommarens lopp blev frågan om nyssnämnda båda mossars iordningställande för maskintorvtillverkning aktuell, och arbetsmarknadskommissionen träffade avtal med bolaget om utförande av erforderliga dikningsarbeten. Ytfräsning med mera ombesörjdes av bolaget. Under senare delen av torvsäsongen kommo sålunda dikningsarbetena att framstå såsom det primära för arbetsmarknadskommissionens uppgift på mossarna, medan upptagningen av sticktorv bedrevs i den mån arbetskraft fanns tillgänglig. Åt arbetarna vid sticktorvberedningen hade emellertid arbetsmarknadskommissionen uppfört ett antal baracker och anskaffat nödvändiga handredskap. Avsikten var att arbetsmarknadskommissionen även under följande år skulle bedriva sticktorvberedning på Hunneberg. Enligt bränslekommissionens mening är det förenat med vissa olägenheter om bolaget och arbetsmarknadskommissionen jämsides skulle tillverka bränntorv på kronoparken Hunneberg under innevarande och kommande torvsäsonger, låt vara att tillverkningsmetoderna äro olika. Bränslekommissionen har därför uppdragit åt bolaget att övertaga och bedriva sticktorvtillverkning på nyssnämnda kronopark i den utsträckning bolaget anser lämplig och möjlig att genomföra. Arbetsmarknadskommissionen har erbjudit bolaget att mot ersättning övertaga ett antal baracker samt viss materiel (handredskap med mera). En del av dessa baracker skulle ifrågakomma för arbetarna vid maskintorvtillverkningen, men huvudparten skulle avses för sticktorvberedningen. Totalkostnaden för den del, som faller på här ifrågavarande sticktorvberedning, uppgår — enligt vad bolaget uppgiver — till 55,000 kronor.

Det är uppenbarligen nödvändigt, att bolaget på sätt ovan antytts beredes tillfälle sörja för inkvarteringen av den arbetarpersonal, som skall sysselsättas med bränntorvtillverkning under instundande torvsäsong. Likaledes bör bolaget få tillgång till den materiel, som erfordras för sticktorvberedningen på kronoparken Hunneberg. Kommissionen vill därför tillstyrka den föreslagna anskaffningen av baracker och sticktorvredskap.

Bränslekommissionen tillstyrker likaledes, att det för baracker m. m. å Yllevadsmossen begärda beloppet av 60,000 kronor anvisas.

Bränslekommissionen har i sina skrivelser diskuterat möjligheten av att disponera tidigare anvisade anslag eller inflytande försäljningsmedel för ifrågavarande ändamål men har stannat för att förorda anvisande av särskilt anslag.

Föredraganden.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att Aktiebolaget Svensk Torvförädling under innevarande år enligt bolaget givna direktiv skall bedriva en relativt omfattande maskintorvtillverkning å vissa staten tillhöriga, numera färdigberedda mossar samt sticktorvtillverkning på kronoparken Hunneberg. På grund av mossarnas belägenhet i glest befolkade trakter är bolaget nöd-

sakat att sörja för inkvarteringen av en del av den arbetarpersonal, som kommer att sysselsättas med torvtillverkningen. Enligt den uppgjorda planen beräknas för ändamålet inalles 87 baracker behöva nyanskaffas till en sammanlagd kostnad av omkring 383,000 kronor, inberäknat montage och all erforderlig inredning, varjämte från statens arbetsmarknadskommission skulle övertagas ett antal baracker samt vissa redskap för sticktorvberedning för en kostnad av inalles 115,000 kronor.

Då förenämnda baracker m. m. oundgängligen erfordras för driften av ifrågavarande mossar, förordar jag, att medel för anskaffningen anvisas på riksstaten. Det erforderliga anslaget, beräknat till 498,000 kronor, synes böra avrundas till 500,000 kronor.

Endast en mindre del av de för torvtäkten på statens mossar anvisade medlen har upptagits på kapitalbudgeten, ehuru skäl kunnat anföras för att lånemedel till större del investerats i denna rörelse. Även nu förevarande medelsbehov synes emellertid, med hänsyn till ovissheten beträffande det slutliga ekonomiska utfallet av torvdriften, böra tillgodoses genom anslag på driftbudgeten. Det förordade anslaget å 500,000 kronor torde alltså böra anvisas såsom reservationsanslag under tionde huvudtiteln samt uppföras å tilläggsstat till den löpande riksstaten.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av baracker m. m. för vissa staten tillhöriga torvmossar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 under tionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 500,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.